

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

Nr
2683

OPOLSKIE

1. Obiekt

275

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY

2. Czas powstania

2 poł XIX w.

3. Miejscowość

GRABIN

4. Adres

ul. Krótka 26/2

49-143 Grabin

nr dz.

5. Przynależność administracyjna

województwo opolskie

gmina Niemodlin

pow. OPOLE

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Grüben

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo opolskie

powiat niemodliński

8. Właściciel i jego adres

Agencja Własności Rolnej

Skarbu Państwa O.T. w Opolu

ul. 1 maja 6, 45-068 Opole

9. Użytkownik i jego adres

Rapex sp. z o.o. w Grabowie

ul. Krótka 26/2

49-143 Grabin

10. Rejestr zabytków

spichlerz dworski: 1651/66 II

kościół św. Mikołaja: 1069/66 II

park - 77 z 1.08.1983

zabudowania wsi

zabudowania wsi

zabudowania wsi

pola uprawne

park

do drogi Nysa-Opole

- 1 Dwór, ob. dom mieszkalny.
2. Oficyna?
3. Rządówka, ob. biura.
4. Gorzlenia z płatkami, ob. magazyn.
5. Dom gorzlenika, ob. dom mieszkalny.
6. Komin.
7. Spichlerz, ob. magazyn.
8. Stodoła
9. Kuznia-warsztat.
10. Jałownik.
- 11a. Stodoła, ob. bud. inwent.
- 11b. Stodoła, ob. bud. mieszkalny.
12. Budynek inwentarski.
13. Suszarnia.
14. "Siłownia"
15. Dom rob. folw.
16. Dom rob. folw.
17. Dom rob. folw.
18. Budynki gospodarcze.
19. Współczesne domy mieszkalne.
20. Krzyż z nagrobkami rodziny Albrechtów.
21. Hydrofonia.
22. Bud. socjalny.
23. Kościół św. Mikołaja

50 100 150

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Pradopodobnie pod koniec XIII w. miasto Nysa założyło na prawie niemieckim wieś Grabin. Pierwsza wzmianka o miejscowości pojawia się w 1381 r.. Wówczas nazywa się Grebin, a później Grewin. W tym samym czasie powstała parafia katolicka. W 1652 r. zbudowano istniejący do dziś kościół św. Mikołaja, który następnie rozbudowano w 1728 r.. Od średniowiecza do 1742 r. Grabin należał do książąt z Nysy. W 1783 r. wieś liczyła 415 mieszkańców (20 gospodarstw chłopskich, 30 zagrodników, 2 młyny wodne, 1 wiatrak i 3 chałupników). W 1784 r. Grabin znajduje się w rękach barona von Sauerna i dzieli się na trzy folwarki. W tym czasie istniała też siedziba rycerska, którą mógł być istniejący do 1945 r. dwór. W XVIII wieku powstała w Grabinie szkoła katolicka, a w 1830 r. wybudowano dla niej budynek dwuklasowy. W XIX w. majątek przeżywa swój rozkwit. W 1845 r. majątek należał do królewskiego landrata w Niemodlinie Eduarda Promnitz. W skład niego wchodziła min. gorzelnia i piatkarnia. Ok. 1881 r. majątek należał do harabiego Walewskiego i liczył 4074 morgi, miał gorzelnię parową, słynną owczarnię zarodową. Do majątku należało uzdrowisko kąpielowe z wodami siarczano-żelaznymi znajdujące się w połowie drogi pomiędzy Krasną Górą a Grabinem. W 1886 r. majątek posiadał ten sam właściciel i liczył 1069 ha z tego 452 pól uprawnych, 133 ha łąk, 461 ha lasów, 7 ha wody, 16 ha nieużytków. W majątku było 35 koni, 147 bydła w tym 59 krów, 970 owiec, 32 świnie oraz gorzelnia i młyn parowy. Podobnie sytuacja wyglądała w 1891 roku z tymże zmniejszył się areał ziemi. Ogólnie było to 615 ha, w tym 333 ha ziemi uprawnej, 131 ha łąk, 112 ha lasów, 7 wody i 32 ha nieużytków. W latach 90-tych XIX w. majątek przejęła Luisa Colonna-Walewska (figuruje w księdze adresowej z 1898 r.).

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Wieś Grabin położona jest na łagodnie pofałdowanym terenie w otoczeniu terenów leśnych i pól uprawnych. 3 km na wschód od miejscowości przepływa Nysa Kłodzka do siedziby gminy jest 8 km na pn.-wsch. Na pd. od Grabina przebiega droga Opole-Nysa. Najbliższymi miejscowościami są: Krasna Góra (ok. 3 km na pn.-zach. - droga polna), Jakubowice (ok 1 km na wsch. - droga asfaltowa) oraz Malerzowice (2 km na pd.-zach. - droga asfaltowa). Wieś Grabin zasadniczo ma charakter ulicówki (oś zach.-wsch.) z kościołem św. Mikołaja w centrum. Zespół dworsko-folwarczny usytuowany jest w pd.-zach. części wsi. Z północy i wschodu otoczony jest zabudowaniami wsi, od południa przylega do drogi dojazdowej (prowadzi ona do szosy Opolskiej), a od zachodu znajdują się pola uprawne i współczesne budynki gospodarcze byłego PGR. Zespół dzieli się na trzy funkcjonalne części:

- część rezydencjonalną z nieistniejącym dworem, oficyną i zachowanym do dziś parkiem;
- część gospodarczą z podwórzem folwarcznym;
- kolonię domów robotników folwarcznych.

Część rezydencjonalna

Nieistniejący **dwór**(1) znajdował się w pd.-wsch. części zespołu. Miał on kształt litery L zwróconej krótszym skrzydłem na pd., w kierunku parku. W tym miejscu prawdopodobnie znajdował się klomb oraz wejście reprezentacyjne. Z zachowanych archiwaliów można przypuszczać, że był to 1 piętrowy, kryty dwuspadowym dachem neogotycki budynek. Obecnie na miejscu dworu stoi dwupiętrowy budynek mieszkalny powstały w latach 80-tych. Na północ od dworu(1) znajdowały się **oficyny**?(2). Niestety nie zachowały się żadne informacje na ich temat.

Park znajduje się w pd.-wsch. części zespołu. Ma on kształt rozwartego trójkąta. Od północy przylega on do zabudowań podwórza gospodarczego. Wjazd do parku znajduje się od strony nieistniejącego dworu(1). Park jednak ma charakter autonomiczny. Jego związek z rezydencją był wtórny. Pierwotnie na miejscu parku było pole uprawne. Został on założony od podstaw. Park jest założeniem skromnym, typu swobodnego, z zarośniętymi, trudno zauważalnymi alejkami. Wyróżniają się w nim sosny wejmutki i czerwone dęby. Większość drzewostanu stanowią lipy, buki i klony. Całość ogrodzona jest siatką drucianą. Na terenie parku znajdują się współcześnie wybudowane hydrofornia(21) (pn.-wsch. część parku) oraz budynek socjalny(22) b. PGR (w pn.-zach.). Na osobną uwagę zasługuje odnowiony w latach 90-tych krucyfiks(20). Poniżej niego znajduje się, również odnowiony, zespół nagrobków rodziny [REDACTED]. Kompleks ten położony jest w pn.-zch. rogu parku.

Część gospodarcza z podwórzem folwarcznym

Podwórze gospodarcze ma kształt wydłużonego prostokąta krótszymi bokami ustawionego na osi wsch.-zch.. Pn. pierzeja podwórza opiera się o zabudowania wsi, a pd. o park. Od wsch. podwórze zamykał dwór(1) i oficyna(2). Pierwotnie podwórze dzieliło się na dwie części: wschodnią (starszą) i zachodnią (późniejszą). Obecnie podział ten ztał się zupełnie.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa park - 5 ha podwórze - 8 ha	16. Przeznaczenie pierwotne wielkoobszarowy majątek ziemski	17. Użytkowanie obecne gospodarstwo rolne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja - przełom lat 40/50-tych XXw. przebudowa gorzelni z płatkarnią(4), wyburzenie łącznika z domem gorzelnika(5); - 60-te lub 70-te lata wybudowanie na terenie parku hydroforni(21) i budynku socjalnego(22); - lata 70-te wybudowanie na miejscu stodoły(11a) budynku inwentarskiego; - lata 70-te wybudowanie na miejscu stodoły(11b) budynku mieszkalnego; - lata 80-te wybudowanie na miejscu po dworze(1) dwupiętrowego budynku mieszkalnego; - lata 90-te renowacja krucyfiksów(20) i nagrobków rodziny ██████████ w parku; - 1997/98 remont rządcówki(3) z wymianą dachu i tynkowaniem.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) - niezachowały się liczne obiekty: dwór(1), oficyny(2), stodoły(11a i 11b), bud. inwent.(12), dom rob. folw.(16); - układ podwórza gospodarczego uległ częściowo zatarciu poprzez wyburzenia budynków w jego zach. części; - zachowane budynki w dobrym stanie, z licznymi przebudowaniami (szczególnie gorzelnia z płatkarnią); - park zarośnięty samosiejami, alejki nieczytelne, dodatkowo oszepecony przez wybudowanie hydroforni(21) i budynku socjalnego(22) na jego terenie; 20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie - oczyszczenie parku wraz ze stałą opieką konserwatorską; - przeprowadzanie bieżących remontów budynków w podwórzu;	

<p>21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)</p>	<p>24. Uwagi różne</p>
<p>22. Bibliografia</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inwentaryzacja parków w województwie opolskim. Park w Grabinie, opracowali: C. Boguski, M. Ciaciura, M. Frankowska, K. Kujawa, Wrocław 1980; - Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t II, Warszawa 1890; - J. Knie, Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Provinz Schlesien, Breslau 1845; - Schlesisches Güter-Adresbuch, Breslau 1886, 1891, 1898, 1912, 1926, 1937; - Heimatbuch des Kreises Falkenberg in Oberschlesien, Schenfeld 1971; 	<p>25. Opracował</p> <p>tekst Arkadiusz Jełowicki, 1998</p> <p>plany, rysunki Arkadiusz Jełowicki, 1998</p> <p>zdjęcia fotogr. Arkadiusz Jełowicki, 1998</p> <p>miejsce przechowywania negatywów Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie</p> <p><i>Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego!</i></p> <p>26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (data, nazwisko wypełniającego)</p>
<p>23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsca przechowywania, sygnatury)</p> <ul style="list-style-type: none"> - niemiecka mapa topograficzna z 1882 roku 	<p>27. Załączniki</p> <ul style="list-style-type: none"> - 6 wkładek - 1 karta szczegółowa

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) cd. p. 12 i 13
GRABIN	ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY	

cd. pkt. 12

Od 1900 r. majątek stanowi własność rodziny Albrecht. W 1905 r. właścicielem był Hugon Albrecht. W 1912 r. właściciel był ten sam. Majątek liczył 615 ha, w tym min.: 375 ha ziemi uprawnej, 119 ha łąk, 84 lasów. W 1926 r. właścicielem był Rudolf Albrecht. Majątek liczył 564 ha w tym: 340 ha ziemi uprawnej, 80 łąk, lasów. Sam Rudolf Albrecht był prawdopodobnie ostatnim właścicielem. Podobne proporcje wielkości majątku utrzymały się do 1945 r.. W latach 20-tych i 30-tych w majątku istniała: gorzelnia, płatkarnia, owczarnia. W tym czasie wieś Grabin liczyła 1069 mieszkańców. W marcu 1945 r. wieś została zajęta przez Armię Czerwoną. Majątek został przejęty przez państwo polskie. Utworzono w nim Państwowe Gospodarstwo Rolne. Pod PGR Grabin podlegał majątek w Jakubowicach. W latach 70-tych przemianowano PGR na Zakład Rolny Grabin podlegający pod Kombinat PGR w Niemodlinie. Na początku lat 90-tych majątek w Grabinie został przejęty przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa Oddział Terenowy w Opolu, do której należy do dziś. W tym samym okresie został wydzierżawiony spółce Rapex mającą siedzibę w Grabinie.

Założenie dworsko-folwarczne kształtowało się generalnie w XIX w.. Siedziba rycerska istniała już w XVIII wieku i być może był to istniejący do 1945 r. dwór. Samo podwórze gospodarcze kształtowało się w dwóch etapach. Najpierw, w I poł. XIX w. powstała wschodnia część przylegająca do pałacu i późniejszego parku. Następnym etapem było powstanie w II poł. XIX w. zachodniej części podwórza gospodarczego. Najstarszym budynkiem we wschodniej części jest spichlerz(7) pochodzący z I poł. XIX w., stodoła(8) powstała zapewne w poł. XIX w., pozostałe budynki w obu częściach podwórza pochodzą z końca XIX w.. Domy rob. folw.(15) i (17) powstały w na przełomie XIX/XX w.. W 2 ćw. XX w. powstały "siłownia"(14), suszarnia(13). Prawdopodobnie rządcówka(3), gorzelnia z płatkarnią(4) były wielokrotnie przebudowywane. Obecne ich mury wskazują datę powstania na przełom XIX i XX w.. Obecnie nie istnieją dwór(1) - zniszczony w czasie wojny, oficyna(2), budynek inwentarski(12) i stodoły(11a i 11b). Park powstał w poł. XIX w. w północnej części założenia. Wcześniej miejsce to wykorzystywano jako role. W parku znajduje się krucyfiks z XX-wiecznymi nagrobkami rodziny Albrecht.

cd. pkt. 13

Do podwórza dostać się można od pd. między budynkami stodoły(8) i stodoły(11a). Główna brama wjazdowa znajdowała się jednak w pn. pierzei, przy domu gorzelnika(5) i domu rob. folw.(17). Obok niej, w pn.-wsch. części podwórza znajduje się **rządcówka**(3) ob. biura spółki rolniczej. Jest to budynek jednokondygnacyjny, podpiwniczony, murowany, kryty dachem dwuspadowym (dachówka). W latach 90-tych przeszedł on remont dachu. Piwnice rządcówki łączą się z pozostałościami **gorzelni z płatkarnią**(4). Budynek gorzelni z płatkarnią(4) ob. magazynu, jest w znacznym stopniu przebudowany. Pod jednokondygnacyjną gorzelnią z płatkarnią(4) zajądają się niedostępne dziś piwnice. Północna część gorzelni z płatkarnią(4) została wyburzona. Pierwotnie przylegał on do **domu gorzelnika**(5) i **komina gorzelni**(6). Na zachód od rządcówki(3) znajdują się małe **budynki gospod.**(18) oraz przebudowany współcześnie **jałownik**(10). W pd. pierzei podwórza gospod., w jej wsch. części znajduje się **spichlerz**(7). Obiekt ten ma założoną osobną kartę. Do zachodniej ściany spichlerza(7) przylega ceglana **stodoła**(8). Na zach. od stodoły(8) znajdowała się nieistniejąca **stodoła**(11a). Na jej miejscu stoi dziś budynek inwentarski. Zach. pierzeję podwórza stanowiła nieistniejąca **stodoła**(11b), która stykała się pd. ścianą ze stodołą(11a). W miejscu stodoły(11b) stoi obecnie budynek mieszkalny. Na środku podwórza gospod. stał kompleks dwóch budynków. Składały się na niego nieistniejący **budynek inwentarski**(12) oraz przylegająca do niego, ale przebudowana, **kuźnia-warsztat**(9). Na wsch. od bud. inwent.(12), również w podwórzu, znajdują się przebudowana **suszarnia**(13) i "**siłownia**"(14).

cd.

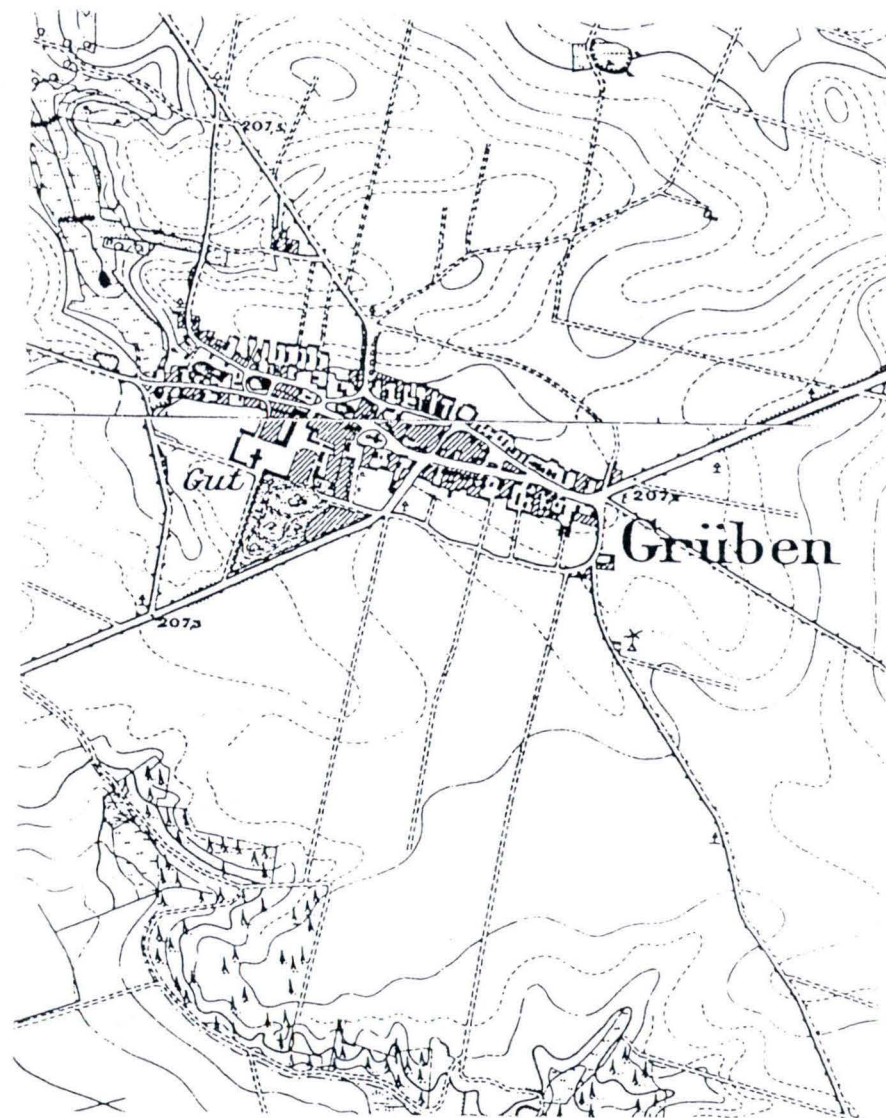
Kolonia domów robotników folwarcznych

Kolonia domów rob. folw. znajduje się w pn.-wsch. części zespołu. Przylega ona jednym z **domów rob. folw.**(17) do głównej wiejskiej drogi. Drugi **dom rob. folw.**(15) równoległy do pierwszego znajduje się na pd.. Pomiędzy nimi istniał jeszcze trzeci **dom rob. folw.**(16). Położony był on prostopadle do pozostałych. Domy są jednokondygnacyjne, częściowo podpiwniczone, kryte dwuspadowym dachem, w dużym stopniu przebudowane.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GRABIN	ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY	spis zdjęć, mapa archiwalna z 1882 r., plan sytuacyjny

Spis zdjęć:

1. Widok na podwórze folwarczne od pd.-wsch..
2. Rządówka(3) widziana od pd.-wsch..
3. Wsch. ściana szczytowa rządówki(3).
4. Widok na gorzelnię z płatkarnią(4) od pd.-wsch..
5. Widok na elewację zach. gorzelni z płatkarnią(4).
6. Frag. elewacji zach. gorzelni z płatkarnią(4).
7. Komin(6) gorzelni z płatkarnią(4) od pd..
8. Dom gorzelnika(5) od pn.-wsch..
9. Dom gorzlenika(5) od pd.-wsch..
10. Widok na stodołę(8) od pn.-zach., w głębi spichlerz(7).
11. Stodoła(8) od pd.-zach..
12. Zach. ściana szczytowa stodoły(8).
13. Kuźnia-warsztat(9) widzianapn.-wsch..
14. Jałownik(10) widziany od pd.-wsch..
15. Suszarnia(13) od pn..
16. "Siłownia"(14) od pn.-wsch..
17. Dom rob. folw.(15) od pn.zach..
18. Dom rob. folw.(17) od pn..
19. Park od pn..
20. Frag. parku widziany od pn..
21. Krucyfiks(20) z nagrobkami rodziny Albrecht w parku.
22. Park widziany od pn.zach., w głębi krucyfiks(20).

1. Miejscowość GRABIN	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia
---------------------------------	--	--

1.

2.

Wkładkę założył: **Arkadiusz Jełowicki, XI 1998**

Miejsce przechowywania negatywów: **Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie**

3

4

5

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GRABIN	ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY	zdjęcia

6.

7.

Wkładkę założył: **Arkadiusz Jełowicki, XI 1998**

Miejsce przechowywania negatywów: **Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie**

8

9

10.

11.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GRABIN	ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY	zdjęcia

12.

13.

14.

Wkładkę założył: **Arkadiusz Jełowicki, XI 1998**

Miejsce przechowywania negatywów: **Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie**

15.

16.

17.

18.

1. Miejscowość GRABIN	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia
---------------------------------	--	--

19.

20.

Wkładkę założył: **Arkadiusz Jełowicki, XI 1998**

Miejsce przechowywania negatywów: **Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie**

21.

22.